

שעון קיץ

Category: ויקרא, צו

דיון הלכתי שהתפתח בלילה חשוך במחנה השמדה נאצי, עשוי להתעורר מחדש עם שינוי חוק 'שעון הקיץ' בארצות הברית.

מתי מותר להניח תפילין

השבוע ביום שלישי באמצע היום היה "מבזק חדשות" חשוב [?] הסנאט אישר חוק חדש פה אחד. לרגע חשבתי שמדובר על סיוע לאוקראינה או כיצד עוצרים את האינפלציה הדוהרת, אבל מסתבר שמדובר על משהו חשוב יותר: שעון קיץ.

עד עכשיו נהוג שעון קיץ 'רק' למשך שמונה חודשים בשנה, וכעת העבירו חוק בסנאט שבכל רחבי ארה"ב יונהג שעון קיץ במשך כל השנה כולה.

כידוע, חברי הסנאט בארה"ב לא מסכים בשום נושא בעולם, ובוודאי לא "פה אחד". והנה ת"ל מצאו נושא שמאחד את כולם מהימין שבימין ועד השמאל שבשמאל. שעון קיץ לכל השנה.

בנושא הזה ארצות הברית צועדת בעקבותיה של רוסיה [?] בשנת 2011 הנהיג נשיא רוסיה דאז מדבדב שעון קיץ לכל השנה, אבל אחרי שלש שנים עקב מחאה ציבורית רחבה ב-2016 פוטין הפך את זה והנהיג שעון חורף לכל השנה. ועוד לפני כן באנגליה ובאירלנד בין השנים 1967-1971 הונהג שעון קיץ כל השנה. וגם זה הופסק בשל מחאה ציבורית.

השבוע עשיתי סקר אישי. כל מי ששאלתי היה בעד שעון קיץ כל השנה. כולם אמרו את אותה תשובה. הם רוצים עוד שעה של אור בערב, וזה מאוד חשוב להם.

אין בכוונתי להיכנס לוויכוח מה יותר טוב לבריאות. שעה נוספת של חושך בבוקר או בערב. את זה אני אשאיר למומחים, אבל לנו כיהודים יש בעיה אחרת.

כל יהודי מעל גיל בר מצווה שקם בבוקר מחויב להניח תפילין. זמן המצווה לכתחילה הוא מיד לאחר זריחת החמה, אמנם בדיעבד אפשר להקדים ולהניח תפילין קצת אחרי עלות השחר.

כל שנה בתחילת החורף כשעדיין מונהג שעון קיץ, קורה ששבע בבוקר הוא עוד לפני זריחת החמה ואי אפשר עדיין להניח תפילין בברכה, אפילו בדיעבד. כאן בבית הכנסת, במשך כשני שבועות אנו זקוקים להמתין להתחלת התפילה בין חמש לעשר דקות כדי שיתאפשר להניח תפילין בברכה.

הסיבה לכך היא, כי חכמים אסרו להניח תפילין בשעות הלילה מחשש שמא אדם ישן עם

התפילין והם יבואו לידי בזיון, ולכן הם תיקנו שצריך להמתין עד אחרי עלות השחר. מסיבה זו בלוחות השנה היהודיים, וכן בלוחות המופיעים באינטרנט ישנם "זמני ציצית ותפילין", ולאחרי זה זמן הזריחה.

אם ינהיגו את שעון הקיץ כל השנה, הרי שבחודשי החורף נצטרך לאחר את תפילת שחרית לשעה שמונה בבוקר. התוצאה המעשית מכך תהיה שמאות אלפי יהודים בארה"ב שיוצאים לעבודה מוקדם לא יוכלו להניח תפילין לפני זריחת החמה, ועל-אחת-כמה-וכמה שלא יוכלו להשתתף במניין שחרית. ואלו שיש להם "חיוב קדיש" כבעלי יארצייט או חלילה אבלים, יפסידו את אמירת הקדיש בבוקר, כי קדיש אפשר לומר רק במניין.

הנחת תפילין באמצע הלילה

דיון בנושא התרחש לפני כשמונים שנה באחד ממחנות העבודה בזמן השואה. ניצול השואה ר' ישראל יצחק קהן סיפר, שבהיותו במחנה עבודה נאצי הוא התעורר לילה אחד לשמע לחשושים. הוא הקשיב לדיון ולא האמין למשמע אוזניו: "יש לי תפילין!". תזוזות ולחשושים רבים נשמעו בכל הצריף. "תפילין?! הכיצד?! מי הביא לכאן תפילין?!" "איזו סכנת נפשות!".

תוך דקות ספורות התאספו כל יהודי הצריף סביב יהודי הדור פנים, רב מהונגרי שהחזיק בידיו לא פחות ולא יותר מאשר זוג תפילין! תפילין של יד ותפילין של ראש!

יהודי הצריף עמדו סביבו בהתרגשות רבה והקשיבו לסיפורו כיצד הוברחו התפילין אל המחנה תמורת שוחד רב, והכל בכדי שיוכלו להניח תפילין, לאחר כמעט שנתיים בהן הם לא זכו לקיים מצווה כה חשובה.

מיד החל דיון הלכתי בקרב יהודי הצריף. השעה הייתה שעת לילה ובלילה אין זה זמן תפילין ועל כן, על פי ההלכה, אין להניח תפילין בברכה אלא רק החל מאור ראשון בנץ החמה או בדיעבד מעט מוקדם יותר קצת אחרי עלות השחר.

ישראל קהן הקשיב לדיון ולא האמין למשמע אוזניו, יהודים, רזים, מושפלים עד עפר, לא הניחו על ראשם תפילין כבר כמעט שנתיים תמימות, עומדים אל מול זוג תפילין ומתחילים לדון ולהתפלפל האם מותר להניח תפילין בלילה עם ברכה או אסור. הוא התפרץ לתוך מעגל המתדיינים והכריז:

"אני רוצה להיות מאלה שכשאעלה השמימה יבוא המלאך וילקה אותי על שהנחתי תפילין בלילה בברכה בתוך ימי המלחמה הנוראה לאחר שלא הנחתי תפילין כבר כמעט שנתיים, ולא להיות מאלה שלא הניחו תפילין לאחר שהייתה להם הזדמנות יקרה מפז כזו". מבלי לחשוב פעמיים הוא חטף את התפילין מידי הרב הניח אותם ובירך בהתלהבות.

שקט שרר בצריף. כל היהודים עמדו בהלם. לאחר מספר שניות נעמדו כל היהודים בתור והחלו

להניח תפילין בברכה חרף הפלפולים ההלכתיים על איסור הנחת תפילין בלילה.

הסתבר שהמלאך עליו דיבר לא איחר לבוא²

הרעש בצריף היה כנראה חזק מדי, ולאחר מספר דקות של התעלות רוחנית גדולה מאוד שוטרי ה-אס.אס. עצרו את החגיגה. "מה קורה פה?", שאלו שני שוטרים שנכנסו בבהלה לצריף. שקט. "מה זה? מה יש לך ביד?"

הרב ההונגרי ניסה בכל כוחו לקמץ את התפילין אל תוך ידיו עד כמה שניתן, אך לשווא³ הנאצי תפס את ידיו של היהודי והחל להכות אותו ואת ר' ישראל יצחק קהן שעמד על ידו, המכות היו מכות חזקות, מכות רצח ממש. ואז הוא קרא למפקד המחנה.

כעבור דקות אחדות מפקד המחנה נכנס לצריף. גבה קומה היה המפקד, בגדיו נקיים להפליא, נעליו מצוחצחות ומבריקות ומבט של שנאה חודר מבין עיניו. "הביאו אלי את התפילין!", דרש מפקד המחנה. ובפקודה זו חטפו השוטרים את התפילין מידי הרב ההונגרי.

"מחר, עם שחר, אני אשרוף את התפילין לעיני כל חמש מאות יהודי המחנה". הכריז המפקד, "זה יהיה העונש הגדול ביותר בשבילכם. יהודים ארורים!", אמר ויצא מן הצריף.

שקט שרר שוב בצריף, קהן שכב על הרצפה כאוב מעוצמת המכות ולצידו הרב ההונגרי מברח התפילין, לפתע חיוך גדול נמרח על שפתיו, הוא אמר "הנה זהו המלאך שהיכה אותי על שהנחתי תפילין בלילה בברכה⁴".

"איזה בזיון יהיה כאן מחר", החלו להישמע קולות ברחבי הצריף. "וכי ייתכן שישרפו תפילין אל מול עינינו ואנו לא נעשה דבר?", לחששו היהודים. "אסור לתת לזה לקרות". אמר קהן, "צריך להיכנס ולקחת את התפילין".

באותו מחנה העבודה, היה יהודי אחד שהיה אחראי על עבודות העץ במחנה. היהודי, שלא היה שומר תורה ומצוות, הציע להכין שתי קוביות מעץ הדומות עד כמה שניתן לבתי התפילין בתנאי שמישהו יתנדב לחדור לחדרו של מפקד המחנה ולהחליף את התפילין האמיתיות בקוביות העץ.

קהן נדהם מאומץ ליבו של היהודי, גאוותו היהודית של אותו אדם חיזקה אותו מאוד והוא החליט שהוא ילך. תוך דקות ספורות הכין היהודי שתי קוביות עץ צבועות שחור שדמו מאוד לתפילין המדוברות.

ההשגחה האלוקית כיוונה שזה יקרה דווקא בצאת יום ראשון בשבוע, זמן שבו מפקד המחנה קצת שיכור עקב שתיה מרובה ביום השבתון של הנוצרים ומתוך כך שנתו הייתה עמוקה.

היה זה כבר סוף הלילה, שקט שרר במחנה. מידי פעם נשמעו נביחות של כלבי ה-אס.אס. הנוראים. אל קהן הצטרפו שני יהודים נוספים בכדי לסייע בכניסה לחדרו של המפקד. הם הגיעו

אל משרדו של מפקד המחנה קהן טיפס על הגג בעזרת סולם ונכנס אל החדר דרך פתח האוורור.

הפתח היה צר מאוד אך גופו הקטן הצליח להשתחל פנימה. הוא זחל בתוך פתח האוורור עד החדר המרכזי ומצא את התפילין מונחות על שולחנו של מפקד המחנה. מבלי לחשוב פעמיים הוא קפץ לתוך החדר, הניח את תפילין הדמה על השולחן ולקח את התפילין האמיתיות ויצא חזרה במהירות רבה דרך אותו פתח.

הבוקר הגיע ואיתו מתח גדול, האם ישרוף מפקד המחנה את התפילין מעץ? האם הוא יבחין בהחלפת התפילין? כל יהודי הצריך החליטו לא לדבר על נושא זה ולהתנהג כרגיל כבעוד יום של חול.

והנה, בבוקר הם יוצאים לעבודת מסילת הרכבת כבכל יום כאילו אירועי האתמול לא היו ולא נבראו. בתחילה חשבו כי הנאצים מתכננים משהו לפנות ערב, אך אף הערב עבר כשגרת מחנה העבודה, ללא כל אזכור של אירוע התפילין. אותו רב הונגרי הוציא את התפילין איתו ועלה איתם לארץ (החסיד האחרון עמ' 148).

ואכן ישנם מתירים בשעת הדחק כמו בשואה או בזמן מלחמה כשאינן אפשרות אחרת, להניח תפילין בברכה גם לפני עלות השחר. (ראה אג"מ או"ח ח"א סימן י')

להיות מוכן להקריב

בפרשת השבוע על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" אומר רש"י: "אש שנאמר בה תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנאמר בה להעלות נר תמיד, אף היא מעל המזבח תוקד" (צו ו,ו). רש"י מגלה כאן שאת האש שממנה הדליקו את המנורה בבית המקדש היו צריכים לקחת מהמזבח.

בביהמ"ק היו שני מזבחות, מזבח הפנימי ומזבח החיצון. מזבח הפנימי שעליו הקטירו את הקטורת עמד בתוך ההיכל מול המנורה, ואילו מזבח החיצון שעליו הקריבו את הקורבנות עמד בחצר בית המקדש,

לכאורה, אם זקוקים לאש של המזבח כדי להדליק את המנורה, היה יותר נח ופרקטי לקחת מהאש שעל מזבח הקטורת שעומד ליד המנורה, אך התורה מדגישה שאת האש למנורה צריכים להביא דווקא מהמזבח החיצון שעליו מקריבים קורבנות.

אולי התורה רוצה לרמז לנו שכדי להדליק את המנורה, כדי להפוך למנורה שמאירה את הדרך לאחרים אנו זקוקים להקרבה אישית, כי כדי להשפיע על אחרים זה רק ע"י דוגמה אישית.

דווקא כשאדם מראה שהוא מוכן להקריב למען היהדות שלו, ילדיו והסובבים אותו יפנימו שזה

מאוד חשוב לו, וזה אכן יפעל עליהם לטובה.

כידוע שתפילת שחרית היא כנגד קרבן תמיד של שחר. אולי הקב"ה רוצה שתפילת שחרית שלנו תהיה עם קצת יותר הקרבה אישית, שנשלם על זה קצת יותר ביוקר, וההקרבה של הבוקר תשפיע עלינו שנוכל להיות מנורה, שנוכל להאיר את דרכם של אחרים.